

ASGARİ ÜCRET ARTIŞININ VERGİSEL ETKİLERİ

TAX EFFECTS OF MINIMUM WAGE INCREASE

Mevlüt GÜNGÖR*

öz

Asgari ücret, işverenin işçiye ödemek zorunda olduğu en düşük ücrettir. Asgari ücretin saptanmasında en önemli olan işçinin verimi, yeteneği, cinsiyeti değil, asgari ölçüler içinde insanca yaşama ve çalışma olanağının sağlanmasıdır. Asgari ücret tutarı ve üzerindeki vergi yükü eskiden beri tartışmalı bir konudur. Asgari ücret üzerindeki vergi yükünün artması hem asgari ücretin işverene maliyetini hem de kayıt dışı istihdamı arttırır. Bu durum bir yandan devletin vergi gelirlerini öte yandan işçinin eline geçen gerçek ücreti (reel geliri) azaltır. Bu çalışma kapsamında 2016 yılına ilişkin tespit edilen yeni asgari ücret tutarından hareketle asgari ücret üzerindeki vergi yükü ve asgari ücret artışının vergisel etkileri araştırma konusu yapılarak irdelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Asgari Ücret, Asgari Geçim İndirimi, Vergi Yükü, Gelir Vergisi

ABSTRACT

Minimum wage is the lowest wage that has to be paid by the employer. The provision of minimum level of humane living and working conditions, rather than the efficiency, ability and gender of a worker, should be the sole and most important determinant in the determination of the minimum wage. The amount of the minimum wage and the tax burden on it, have historically been controversial topics. An increase in the tax burden on the minimum wage increases both the cost of it for employers and the unregistered employment. This situation decreases, on one hand, the tax revenue, and on the other hand, the real wage of workers.

Keywords: Minimum wage, minimum wage deduction, tax burden, income tax

* Vergi Müfettişi

M.G.T.: 03.02.2016 / M.K.T.: 19.02.2016

1- GİRİŞ

Çalışma hayatının temel unsurlarından biri olan asgari ücret, uygulanması zorunlu olan ücretin en düşük sınırını ifade etmektedir. Anayasamızda da ifade bulunduğu üzere ücret, en temel anlamıyla emeğin karşılığıdır. Anayasamızın devletimize verdiği en önemli görevlerden biri de çalışanların yaptıkları işe uygun adaletli bir ücret elde etmeleri için gerekli tedbirleri almaktır.

Bu çerçevede, sosyal hukuk devleti olmanın gereği olarak asgari ücret 1987 yılından bu yana her yıl belirlenmektedir. Bu uygulama, ulusal mevzuatımız yanında ülkemizce onaylanan uluslararası sözleşmeler bakımından da gereklidir. 4857 sayılı İş Kanunumuz, asgari ücretin devlet, işçi ve işveren kesimlerinden oluşan üçlü yapı içindeki bağımsız bir komisyon tarafından belirlenmesini düzenlemektedir.

Türkiye’de asgari ücret anayasa tarafından güvenceye alınmış, İş Kanunu ve bu Kanun gereği uygulama yönetmeliği çerçevesinde yasal altyapısı tamamlanmış bir niteliğe sahiptir. Asgari ücret, işçi, işveren ve devlet temsilcilerinin de katıldığı karma bir komisyonca tespit edilmektedir. Komisyonun kararları kesin olmakta ve komisyon en geç iki yılda bir asgari ücreti tespit etmektedir. Anayasa, sosyal devlet ilkesinin gereği olarak, “Devlet, çalışanların yaptıkları işe uygun adaletli bir ücret elde etmeleri” için gerekli tedbirlerin alınmasını” ve asgari ücretin tespitinde “*çalışanların geçim şartları ile ülkenin ekonomik durumu da göz önünde bulundurulması*” konusunu düzenlemiş bulunmaktadır. 1475 Sayılı İş Kanunundan farklı olarak 4847 Sayılı Kanun, asgari ücretin kapsamını geniş tutmuş, iş sözleşmesine tabi olarak çalışan bütün işçilere asgari ücret hakkını tanımıştır. 2004 yılında çıkarılan yönetmelik de asgari ücreti işçilere normal bir çalışma günü karşılığı ödenen ve işçinin gıda, konut, giyim, sağlık, ulaşım ve kültür gibi zorunlu ihtiyaçlarını günün fiyatları üzerinden asgari düzeyde karşılamaya yetecek ücret olarak tanımlamıştır.¹

Bu bakımdan asgari ücret, önemli bir sosyal politika aracı olarak çalışanlara belli bir ücretin altında ödeme yapılmasını engelleyen bir uygulamadır. İşçi ve işverenlerin, belirlenecek asgari ücretin üzerinde bir ücret belirleme imkanları her zaman vardır.

Çalışmamızın bundan sonraki bölümünde asgari ücretin tanımı yapılarak hukuki dayanaklarına yer verilecektir. Son olarak ise 2016 yılına ilişkin olarak tespit ve ilan edilen asgari ücret tutarından hareketle asgari ücret üzerindeki vergi yükü ve 2015 yılına ilişkin asgari ücret üzerinden alınan gelir vergisi toplamı ile 2016 yılına ilişkin asgari ücret üzerinden alınan toplam gelir vergisi tutarlarından hareketle asgari ücret artışının toplam vergi gelirlerine etkisi irdelenecektir.

2- ASGARİ ÜCRETİN TANIMI ve HUKİKİ DAYANAKLARI

2.1- Asgari Ücret

2.1.1- Asgari Ücretin Tanımı

Asgari ücret, çalışan bir kişinin kendisi ve ailesinin onurlu bir şekilde yaşayabilmesi için gerekli gelir olarak tanımlanmaktadır

Asgari ücret adından da anlaşılacağı üzere en düşük veya minimum ücreti ifade etmektedir. Yani bir kişinin yasal olarak alabileceği en düşük ücretin ne olması gerektiğini ortaya koymaktadır. Asgari ücretin günlük dilde ve hukuk dilinde çeşitli tanımlarını yapmak mümkündür. Bunlar;

¹ Adem Korkmaz, Hüseyin Avsallı, “Türkiye’de Asgari Ücretin Hukuksal Yönü”, Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi, Yıl:2012, c:4, s:2, s. 151-162

Bir ülkede vasıf gerektirmeyen işler için bir işçiye ödenen ve işçinin kendisi ve ailesinin ekonomik ve sosyal gereksinmelerini karşılayıp, insan onuruna yakışır bir hayat sürmesine yetecek ücrettir.²

Asgari ücret, işverenin işçiye ödemek zorunda olduğu en düşük ücrettir.

Asgari ücret, Çalışan bir kişinin en azından temel ihtiyaçlarını karşılayarak insanca yaşamalarına olanak tanıyan ve işveren tarafından ödenmesi zorunlu en düşük ücrettir.

Türk hukuk sistemimizde asgari ücrete ilişkin en güncel tanım ve düzenlemeye, 1475 Sayılı eski İş Kanununun³ yerine çıkarılan 4857 sayılı İş Kanununun⁴ 39. maddesi ve bu madde gereğince çıkarılan 01.08.2004 tarihli Asgari Ücret Yönetmeliğinde⁵ yer verilmiştir. (AÜY).

Asgari Ücret Yönetmeliği'nin 4. maddesinin (d) bendinde asgari ücret; "İşçilere normal bir çalışma günü karşılığı ödenen ve işçinin gıda, konut, giyim, sağlık, ulaşım ve kültür gibi zorunlu ihtiyaçlarını günün fiyatları üzerinden asgari düzeyde karşılamaya yetecek ücret" olarak tanımlanmaktadır.

2.1.2- Asgari Ücretin Kapsamı

Asgari ücret, iş sözleşmesi ile çalışan ve 4857 sayılı İş Kanununun kapsamında olan veya olmayan her türlü işçinin çalıştığı bütün işkollarını kapsar. (4857/md. 39)

2.1.3- Asgari Ücretin Belirlenmesi

Ücretin bir günlük olarak belirlenmesi esastır. Aylık, haftalık, saat başına, parça başına veya yapılan iş tutarına göre ücret ödenen durumlarda gerekli ayarlamalar buna göre yapılır. (Asgari Üc.Yön. md. 6)

2.1.4- Asgari Ücretin Belirlenme Süresi

Asgari ücret, en geç iki yılda bir belirlenir.

2.1.5- Asgari Ücretin Belirlenmesindeki Esaslar ve Komisyonun Yetki ve Sorumlulukları

Asgari ücret, işçilerin 16 yaşını doldurmuş olup olmadıklarına göre (2014 yılından itibaren asgari ücret tutarının tespitinde 16 yaş altı için ayrı, üstü için ayrı asgari ücret uygulanmasına son verilmiş olup, ülke genelinde tek bir asgari ücret tespiti yapılmaktadır.) ayrı ayrı belirlenir. Komisyon, ücretin belirlenmesinde; ülkenin içinde bulunduğu sosyal ve ekonomik durumu, ücretliler geçim indekslerini, bu indeksler yoksa geçim indekslerini, fiilen ödenmekte olan ücretlerin genel durumunu ve geçim şartlarını göz önünde bulundurur. Komisyonun ücretin belirlenmesine ilişkin kararı kesindir. Bu kararın, toplanan bilgi ve belgelere göre hazırlanacak bir gerekçeye dayandırılması zorunludur.

2.1.6- Asgari Ücretin Duyurulması ve Yürürlüğü

Komisyonca belirlenen ücretler Resmi Gazete'de yayımlanır ve yayımlandığı tarihi izleyen ayın ilk gününden itibaren yürürlüğe girer.

² Burçin Yılmaz, Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Asgari Ücret:Karşılaştırmalı Bir Analiz, KTÜ SBE, ÇEKO Anabilim Dalı (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), s.5, Trabzon 2005.

³ 01.09.1971 tarih ve 13943 Sayılı Resmi Gazete'de Yayımlanmıştır

⁴ 10.06.2003 tarih ve 25134 Sayılı Resmi Gazete'de Yayımlanmıştır.

⁵ 01.08.2004 tarih ve 25540 Sayılı Resmi Gazete'de Yayımlanmıştır.

2.2-Asgari Ücret Uygulamasının Hukuki Dayanakları

Türk asgari ücret sistemi anayasal güvenceye sahip, uluslararası sözleşmelerden beslenen ve İş Kanunu içinde bir düzenlemeye sahip olup ayrıca uygulama konusunda da bir yönetmeliğe sahip bulunmaktadır. Bu bağlamda, asgari ücret uygulamasının hukuki dayanaklarını iç hukuk (anayasa, yasa ve yönetmelik) ile uluslararası hukuk çerçevesinde incelemek mümkündür.

2.2.1- İç Hukuka İlişkin Düzenlemeler

Mevcut asgari ücret uygulamasının iç hukuka ilişkin dayanakları; 1982 Anayasasının 2, 49 ve 55. maddeleri, 4857 sayılı İş Kanununun 39. maddesi ve bu madde gereğince çıkarılan 01.08.2004 tarihli Asgari Ücret Yönetmeliği'dir (AÜY).

1982 Anayasasının⁶ 2. maddesinde "sosyal devlet" ilkesi Cumhuriyetin temel niteliklerinden birisi olarak kabul edilmiştir. Kişilerin insan onuruna yaraşır bir gelir elde etmeleri amacıyla devletin, ücretlerin en alt düzeyine müdahale etmesi sosyal devlet anlayışının bir gereğidir. Anayasanın 49. maddesi çalışmanın herkesin hakkı ve ödevi olduğunu belirtirken, devlete de çalışanların hayat seviyelerini yükseltme, onları koruma ve destekleme görevi vermiştir. Yine, 55. maddenin ikinci fıkrasında, ücreti emeğin karşılığı olarak tanımlamış ve devletin, çalışanların yaptıkları işe uygun adaletli bir ücret elde etmeleri ve diğer sosyal yardımlardan yararlanmaları için gerekli önlemleri almasını öngörmüş, devlete, asgari ücreti belirleme görevi verilmiş, bu görevin yerine getirilmesinde ülkenin ekonomik ve sosyal durumunun dikkate alınması istenmiştir. Ancak burada ülkenin ekonomik ve sosyal durumunun hangi çerçevede ele alınacağı ayrı bir sorun olarak göze çarpmaktadır. Bunun için sosyal ve ekonomik durum kriteri ile insan onuruna yaraşır bir hayat seviyesi ilkesinin birlikte dikkate alınması zorunluluğu vardır. Aksi halde, ülkenin sosyal ve ekonomik durumunun yetersizliği gerekçe gösterilip düşük asgari ücret belirlenmesine imkan tanınmış olur ki, bu sonuç sosyal devlet ilkesiyle bağdaşmayacaktır.

Anayasasının 55. maddesinin son fıkrasına 03.10.2001 tarihinde yapılan değişiklikle asgari ücretin saptanmasında "çalışanların geçim şartlarının" göz önünde tutulacağı ifadesi eklenmiştir. Bu değişiklikle asgari ücret saptanırken işçilere asgari geçim koşullarının sağlanması gereği anayasal bir ilke olarak vurgulanmıştır. 4857 sayılı İş Kanununun 39. maddesinde asgari ücretin amacı işçilerin ekonomik ve sosyal durumlarının düzenlenmesi olarak belirtilmiştir. İş Kanunu gereği hazırlanan yönetmelikle de 1 asgari ücretin kapsamı (md. 2), asgari ücretin belirlenmesinde uyulacak ilke ve esaslar (md. 5-7), komisyonun kuruluşu, görev, yetki ve sorumluluğu (md. 8-10), işverenin sorumluluğu (md. 12) hususları düzenlenmiştir.

2.2.2- Uluslararası Hukuki Dayanaklar

Anayasasının 90. maddesi, "usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası antlaşmaların kanun hükmünde olduğunu belirtmiş ve bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulamayacağını" düzenlemiştir.

Türkiye asgari ücret konusunda ILO tarafından imzalanmış bulunan 3 sözleşmeden 26 ve 99 sayılı Sözleşmeleri onaylamış, 131 sayılı sözleşmeyi ise henüz imzalamamıştır. Yine konuyla ilgili olarak

⁶ 09.11.1982 tarih ve 17863 sayılı mükerrer Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

Türkiye, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesini 1948 yılında, Avrupa Konseyince 1961 yılında kabul edilen Avrupa Sosyal Şartı'nı da 1989 yılında onaylamıştır. Ne var ki, Türkiye söz konusu şartın asgari ücreti düzenleyen 4. maddesinin 1. fıkrasını onaylamamıştır.

Bunun nedeni, ülkemizde asgari ücret tespitinde işçi ailesinin ihtiyaçları değil sadece işçinin kendisinin ihtiyaçlarının dikkate alınmasının olduğu belirtilmektedir. Ancak ülkemizin, Avrupa Birliği ile bütünleşme doğrultusunda, bu düzenlemede yer alan hükümleri dikkate alması ve bu konuda gerekli düzenlemeleri yapması lazımdır. Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası anlaşmalar ve yürürlükteki yasal düzenlemelerle, çalışanlara ve onların ailelerine saygın bir yaşam standardının sağlanması temel bir hak olarak ele alınmış, devlete de bu konuda çeşitli sorumluluklar yüklenmiştir.

3- 2016 YILI İÇİN TESPİT EDİLEN ASGARİ ÜCRET ve AGİ TUTARLARI

3.1- Siyasi Partilerin Asgari Ücret Vaatleri

Geride bıraktığımız 2015 yılı içerisinde yapılan 7 Haziran ve 1 Kasım genel seçimlerinde siyasi partilerin çok önemli bir kesimi ilgilendiren ekonomik vaatlerinden biri belki de en önemlisi "Asgari Ücret" artışına ilişkin olanı idi. Seçime katılan siyasi partiler seçimi kazanıp iktidara gelmeleri halinde asgari ücreti artıracaklarını seçim beyannamelerinde, miting meydanlarında ve yazılı ve görsel medya organlarında kamuoyuna deklare etmişlerdi. Ak Partinin asgari ücret vaadi net 1.300 TL idi. Bu bağlamda asgari ücret artışını ilk gündeme getiren ve net asgari ücreti 1.500 TL yapacağını vaat eden CHP'yi, asgari ücreti net 1.400 liraya çıkaracağını vaat MHP, 1.800 TL yapacağını vaat eden HDP, 2000 TL yapacağını vaat eden DSP izledi. 1 Kasım seçimlerini kazanarak iktidara gelen AKP asgari ücret tutarını seçim vaadi doğrultusunda ve asgari ücret tespit komisyonun taraflarıyla yapılan görüşmeler neticesinde "asgari geçim indirimini" de içine alacak şekilde net 1.300 TL olarak belirledi.

3.2- 2016 Yılı İçin Tespit Edilen Asgari Ücret Tutarı

2016 yılında geçerli olacak asgari ücreti görüşmek bir araya araya gelen, Asgari Ücret Tespit Komisyonu, 02.12.2015 tarihinde başladığı çalışmalarını 30.12.2015 tarihine kadar sürdürmüştür. Komisyon bu süre zarfında yaptığı toplantılar sonucunda asgari ücreti, daha önceki yılların aksine ilk altı ay ve ikinci altı ayda farklı olacak şekilde değil, 2016 yılının tamamında geçerli olacak tek bir asgari ücret olarak ve günlük Brüt 54,9 TL olmak üzere aylık 1647 lira olarak belirledi. 2014 ve 2015 yıllarında olduğu gibi yine 16 yaş altı ve 16 yaş üstü ayrımı da kaldırılarak ülke genelinde geçerli olmak üzere tüm asgari ücretliler için tek bir asgari ücret tutarı belirlenmiş oldu.

Asgari Ücret Tespit Komisyonunca yapılan görüşmeler neticesinde 30/12/2015 tarihli 2015/1 Sayılı Asgari Ücret Tespit komisyonu kararı⁷ ile 2016 yılında geçerli olacak brüt asgari ücret tutarı belirlendi ve bu karar 31/12/2015 tarih ve 29579 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girdi. Buna göre çalışanların eline geçecek olan net asgari ücret tutarı 1.300 TL den aşağı olmamak üzere, Brüt asgari ücret, 2016 yılının tamamı için geçerli olmak üzere 1.647 liraya çıkarılmıştır.

⁷ 31.12.2015 tarih ve 29579 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

Tablo 1: 2016 Yılı Aylık Asgari Ücret Tablosu

2016	Brüt (*)	SSK İşçi	İşsizlik İşçi	Aylık Gelir Vergisi	Damga Vergisi	Kümülatif Vergi Matrahı	Net	Asgari Geçim İndirimi (**)	Toplam Ele Geçen (***)
Ocak	1647,00	230,58	16,47	209,99	12,50	1399,95	1177,46	123,53	1300,99
Şubat	1647,00	230,58	16,47	210,00	12,50	2799,90	1177,45	123,53	1300,98
Mart	1647,00	230,58	16,47	210,00	12,50	4199,85	1177,45	123,53	1300,98
Nisan	1647,00	230,58	16,47	209,99	12,50	5599,80	1177,46	123,53	1300,99
Mayıs	1647,00	230,58	16,47	209,99	12,50	6999,75	1177,46	123,53	1300,99
Haziran	1647,00	230,58	16,47	210,00	12,50	8399,70	1177,45	123,53	1300,98
Temmuz	1647,00	230,58	16,47	209,99	12,50	9799,65	1177,46	123,53	1300,99
Ağustos	1647,00	230,58	16,47	209,99	12,50	11199,60	1177,46	123,53	1300,99
Eylül	1647,00	230,58	16,47	209,99	12,50	12599,55	1177,46	123,53	1300,99
Ekim	1647,00	230,58	16,47	279,97	12,50	13999,50	1107,48	123,53	1231,01
Kasım	1647,00	230,58	16,47	279,99	12,50	15399,45	1107,46	123,53	1230,99
Aralık	1647,00	230,58	16,47	279,99	12,50	16799,40	1107,46	123,53	1230,99
TOPLAM	19.764,00	2.766,96	197,64	2.729,89	150,00	16.799,40	13.919,51	1.482,36	15401,87

(*) 2016 yılında önceki yıllardan farklı olarak yılın ilk altı ayı için farklı, ikinci altı ayı için farklı asgari ücret belirlenmesi yapılmamış olup, yılın tamamı için tek bir ücret tespit edilmiştir.

(**) Tablodaki Gelir Vergisi ve AĞİ Hesaplamasında; 193 Sayılı GVK'nın 32 maddesi uyarınca işçinin, bekar ve çocuksuz olduğu dikkate alınmıştır.

(***)2016/Ekim-Kasım ve Aralık aylarında asgari ücretlinin eline geçen net tutarı 1.300 TL'nin altında olmasının sebebi kümülatif olarak elde edilen ücret gelirinin GVK'nın 103'üncü maddesinde 2016 yılı için tespit edilen Gelir Vergisi tarifesinin 2. Dilimi olan 12.600 TL'yi aşması nedeniyle aşan kısmın bir üst vergi dilimi olan %20 oran üzerinden vergiye tabi tutulduğundan ele geçen net ücrette düşüş olmuş ve 1.300 TL'nin altına düşmüştür.

3.2- 2016 Yılı Asgari Geçim İndirimi Tutarları ve Tespit Yöntemi

Ücretin gelirlerinin vergilendirilmesinde Gelir Vergisi Kanunu'nun⁸ 32'nci maddesinde yapılan düzenleme ile 01/01/2008 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere asgari geçim indirimi uygulanır.

Asgari geçim indirimi; ücretin elde edildiği takvim yılı başında geçerli olan ve sanayi kesiminde çalışan 16 yaşından büyük işçiler için uygulanan asgari ücretin yıllık brüt tutarının; mükellefin kendisi için %50'si, çalışmayan ve herhangi bir geliri olmayan eşi için %10'u, çocukların her biri için ayrı ayrı olmak üzere; ilk iki çocuk için %7,5, üçüncü çocuk için %10, diğer çocuklar için %5'idir. Gelirin kısmî döneme ait olması halinde, ay kesirleri tam ay sayılmak suretiyle bu süreye isabet eden indirim tutarları esas alınır. Asgari geçim indirimi, bu fıkraya göre belirlenen tutar ile 103'üncü maddedeki gelir vergisi tarifesinin birinci gelir dilimine uygulanan oranın çarpılmasıyla bulunan tutarın, hesaplanan vergiden mahsup edilmesi suretiyle uygulanır. Mahsup edilecek kısmın fazla olması halinde iade yapılmaz.

⁸ 06.01.1961 tarih ve 10700 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

Asgari ücretin artması ile birlikte 2016 yılı başında geçerli olan, brüt asgari ücret üzerinden hesaplanan ve işçi ve memur çalışanların ödeyeceği gelir vergisinden mahsup edilen Asgari Geçim İndirimi (AGİ) tutarları da arttı.

Sene başında geçerli olan Asgari ücretin brüt tutarı üzerinden hesaplanan ve her ay çalışanın ücret gelirleri üzerinden hesaplanan gelir vergisinden mahsup edilen asgari geçim indirimi (AGİ) 2015 yılı başında geçerli olan brüt asgari ücretin 1.201,50 TL'den 2016 yılında 1.647,00 TL'ye çıkması ile birlikte de artış gösterdi. Geçen yıl (2015) bekar bir çalışan için en düşük 90,11 TL olarak hesaplanan AGİ tutarı, bu yıl bekar bir çalışan için en düşük 123,53 TL olarak hesaplanacak. Asgari geçim indirimi tutarları (AGİ) çalışanların bekar, evli, çocuklu, olmasına ve eşinin çalışıp, çalışmama durumuna göre farklılık gösteriyor. AGİ'ler çalışanların ödeyeceği gelir vergisinden düşüyor. Bu nedenle, bir çalışan için AGİ ne kadar yüksekse, gelir vergisinden indirilecek miktar da o kadar yüksek oluyor ve net maaşı o derece yükseliyor.

2016 yılı başından geçerli olmak üzere brüt asgari ücretin 1647 liraya çıkması ile birlikte asgari geçim indirimi tutarlarında da artış meydana gelmiştir. Aşağıdaki tabloda ücret geliri elde eden çalışanların özel durumları da (Evli, bekar, eşi çalışan, çalışmayan, çocuk sayısı) dikkate alınarak 2016 yılı için hesaplanacak gelir vergisinden aylık bazda mahsup edilebilecek AGİ tutarları hesaplanmıştır.

Tablo 2: Kişilerin Özel Durumlarına Göre Hesaplanan Çeşitli AGİ Tutarları

2016 yılı için hesaplanan asgari geçim indirimi tutarları				
Çocuk Sayısı	Bekar	Evli		
		Eşi çalışmıyor	Eşi sigortalı	Eşi emekli
Yok	123.53 ₺	148.23 ₺	123.53 ₺	148.23 ₺
1	142.05 ₺	166.76 ₺	142.05 ₺	166.76 ₺
2	160.58 ₺	185.29 ₺	160.58 ₺	185.29 ₺
3	185.29 ₺	209.99 ₺	185.29 ₺	209.99 ₺
4	197.64 ₺	209.99 ₺	197.64 ₺	209.99 ₺
5 ve üstü	209.99 ₺	209.99 ₺	209.99 ₺	209.99 ₺

4- ASGARİ ÜCRET ve AGİ ARTIŞININ VERGİSEL ETKİLERİ

Asgari ücret işçiye bir çalışma günü karşılığında ödenen ve sosyal refah devleti açısından önem arz eden bir ücrettir. Asgari ücret tutarı ve üzerindeki vergi yükü eskiden beri tartışılmaktadır. Asgari ücret üzerindeki vergi yükünün artması işçinin işverene olan maliyetini ve kayıt dışı istihdamı artırır. Bu durumda hem devletin vergi gelirlerini hem de işçinin eline geçen reel gelirini azaltır.⁹

Asgari ücret, üzerindeki vergi yükü yanında çalışanın ve ailesinin temel ihtiyaçlarını karşılayıp karşılayamadığı noktasında da önem arz etmektedir. Dolayısıyla, temel ihtiyaçları karşılamaktan uzak olan bir ücret insanca yaşamı engelleyerek, kişiyi ekonomik ve sosyal açıdan zor durumda bırakır. Türkiye'de ki uygulamasıyla da asgari ücret, gerek üzerindeki vergi yükü, ücret miktarı ve özellikle kayıt dışı istihdama etkileri açısından tartışılmaktadır.

⁹ Cemil Rakıcı, Tarık Vural, "Asgari Ücret üzerindeki Toplam Vergi Yükü ve Asgari Ücret Tutarının Anlamı", Ekonomi Bilimleri Dergisi, Cilt 3, No 2, s.1, 2011.

Öteden beri asgari ücretin vergi dışı kalması gerektiği çokça dillendirilmesine rağmen, devletin önemli bir gelir kaybına uğrayacağı endişesiyle hayata geçirilememektedir.¹⁰

Makalemizin ana omurgasını oluşturan bu bölümde, Vergi yükü tanımından ve Türkiye'deki bir asgari ücretlinin 2016 yılı asgari ücret verilerinden hareketle; öncelikle asgari ücretli üzerinden bireysel vergi yükü tespit edilmeye çalışılacak, 2015 ve 2016 yılında asgari ücretli bir çalışanın ücreti üzerinden tahsil edilen toplam gelir vergisi tutarları kıyaslanarak ve AGİ etkisi de dikkate alınarak asgari ücret artışının vergi gelirlerine olan etkisi irdelenecek, daha sonra ise Türkiye'deki asgari tahmini asgari ücretli sayısından hareketle 2016 yılı vergi gelirleri içerisinde asgari ücretlilerden alınan vergi gelirlerinin payı hesaplama ve araştırma konusu yapılacaktır.

4.2- Asgari Ücret Üzerindeki Vergi Yükünün Tespiti

4.2.1- Vergi ve Vergi Yükü

Vergi, kamu hizmetlerinin finansmanında kullanılan ve karşılıksız olan en önemli devlet gelidir. Karşılıksız olması yani, ödeyene devletin herhangi bir özel fayda sağlamaması verginin bir yük olarak algılanmasına yol açmaktadır.¹¹

Öteden beri verginin ne olduğu veya ne olması gerektiği konusunda çok çeşitli tartışmalar yapılmaktadır. Vergi, kimine göre hizmet bedeli, kimine göre sigorta primi, kimine göre ise genel giderlere katılma bedeli olarak açıklanmaya çalışılmıştır. Fakat, verginin ne olduğu konusunda genel kabul gören anlayış onun, devletin egemenlik hakkından kaynaklanan bir kamu geliri olduğudur. İşte bu noktada, yani devlet hem egemenliğini kullanarak hem de karşılıksız olarak kişilerin mal varlığının bir kısmını kendine alması, kişilere bir mali yük yüklemesi, verginin bir yük olması sonucunu doğurmuştur.

Genel bir tanımlamayla vergi yükü, mikro açıdan bakıldığında mükellefin ödediği toplam verginin, mükellef gelirlerine oranı, makro açıdan bakıldığında ise, toplam ödenen vergilerin GSMH'ne oranıdır.¹² Bu tanımlama çerçevesinde vergi yükünün belirlenmesinde toplam yapılan ödemeleri toplam gelire oranlamak gerekir. Dolayısıyla, mükellefin doğrudan yaptığı ödemeler yanında dolaylı olarak yaptığı ödemelerde dikkate alınmalıdır. Bu açıdan bakıldığında farklı vergi yükü tanımlamaları yapılmakta ve formüle edilmektedir. Vergi yüküne ait söz konusu formüller aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 3: Çeşitli Vergi Yükü Formülleri

Toplam Vergi Yükü	Devlet Vergi Gelirleri Toplamı/GSMH
Kişisel Vergi yükü	Kişinin Ödediği Toplam Vergiler/Kişinin Toplam Geliri
Kişisel Net Vergi Yükü	(Ödenen Vergi-Yararlanılan Kamu Hizmeti)/Kişinin Toplam Geliri
Kişisel Gerçek Vergi Yükü	(Ö. Vergi+ K. Yansıyan V.)-(Y. Kamu Hiz.- Yansıtılan Vergi)/ Kişinin Toplam Geliri

¹⁰ Adem Korkmaz, "Türkiye'de Asgari Ücretin Mali Yönü", C.Ü. İ.İ.B.F Dergisi, Cilt:2, Sayı:1., S.276, 2001.

¹¹ Osman Pehlivan, Kamu Maliyesi, S.159., Trabzon, Eylül 2009.

¹² Engin Öner, "Türkiye'de Vergi Yükü ve Gelir Dağılımındaki Adaletsizlikler", Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, C: 10, S: 1-2,s. 129, 1993.

Vergi yükü açısından ödenen vergi ve elde edilen gelir en önemli iki unsurdur. Vergi yükü ödenen vergi ile doğru, gelirle ters orantılıdır. Yani, ödenen vergi ne kadar artarsa vergi yükü de o kadar artacaktır. Gelirin artması durumunda ise vergi yükü azalacaktır. Vergi yükünün hesaplanmasında en doğru sonuç, kişisel gerçek vergi yükünün bulunmasıyla elde edilir. Ancak, gerçek vergi yükünün hesaplanmasında özellikle yararlanılan kamu hizmeti, yansıyan ve yansıtılan vergilerin tespit edilmesi oldukça zordur. Bu çalışmada kapsamında asgari ücretlilerin kişisel gerçek vergi yükü hesaplanırken sadece asgari ücretlilere yansıyan vergiler hesaplamalara dahil edilecektir. Yansıtılan vergiler sıfır (0) kabul edilecektir. Bunun nedeni asgari ücretlilerin elde ettiği gelirin tamamını tüketmeleri, yani vergiyi yansıtma imkanlarının olmadığı varsayımdır. Ayrıca, yararlanılan kamu hizmetleri de hesaplamalarda sıfır (0) olarak dikkate alınacaktır. Bunun gerekçesi ise kamu harcamalarından herkesin eşit yararlandığı varsayımdır. Ayrıca, vergi yükü hesaplanırken sadece dar anlamdaki vergiler değil, diğer mali yükümlülüklerde hesaplamalara dahil edilecektir.¹³

4.2.2- Türkiye’de Asgari Ücret Üzerindeki Vergi Yükü

Türkiye’de, asgari ücretin genel kabul görmüş tanımı, yani ailenin geçimini sağlayacak miktar olması gerektiğinin aksine sadece işçinin ihtiyaçlarını dikkate alan bir uygulama mevcuttur. Bunun yanında asgari ücret üzerinden vergi ve benzeri bir takım kesintiler yapılmaktadır. Söz konusu kesintiler bir taraftan işçinin net gelirini azaltırken, diğer taraftan işverenin mali yükümlülüklerini arttırarak kayıt dışılığı teşvik etmektedir.¹⁴

Brüt asgari ücret ve asgari ücret üzerinden yapılan tüm kesintilerden sonra işçinin net geliri tablo 3’te gösterilmiştir.

Tablo 4: Asgari Ücretten Yapılan Kesintiler ve Net Asgari Ücret (TL)

01.01.2016-31.12.2016 Arası Uygulanacak olan Asgari Ücret	
Brüt Asgari Ücret	1.647,00
SGK Primi % 14	230,58
İşsizlik Sigortası Fonu İşçi payı % 1	16,47
Gelir Vergisi Matrahı	1.647,00-(230,58+16,47)=1.399,95
Gelir Vergisi %15	209,99
Damga Vergisi % 07,59	(1.647,00 x % 07,59) 12,50
Kesintiler Toplamı	469,54
Asgari Geçim İndirimi*	123,53
AGİ Sonrası Toplam Kesintiler	346,01
Net Asgari Ücret	1.300,99

Kaynak: Veriler <http://www.csgb.gov.tr> adresinden alınmıştır.

*Asgari geçim indirimi hesaplamasında işçinin bekar ve çocuksuz olduğu varsayılmıştır.

¹³ Cemil Rakıcı, Tank Vural, “Asgari Ücret üzerindeki Toplam Vergi Yükü ve Asgari Ücret Tutarının anlamı”, Ekonomi Bilimleri Dergisi, Cilt 3, No 2, s.64, 2011.

¹⁴ Adem Korkmaz, “Türkiye’de Asgari Ücretin Mali Yönü”, C.Ü. İ.İ.B.F Dergisi, Cilt:2, Sayı:1., S.275, 2001.

Tablo 3'teki verilerden görüldüğü üzere asgari ücret üzerinde birden fazla vergi ve benzeri mali yükümlülükler bulunmaktadır. Söz konusu bu mali yükümlülükler bir taraftan asgari ücretin net değerini azaltırken, diğer taraftan başta kayıtdışı istihdam olmak üzere bir takım ekonomik sorunlara yol açmaktadır.

Tablo 5: Asgari Ücret Üzerindeki Vergi Yükü

Farklı Vergi Yükleri	Brüt Ücrete Göre (%)	Net Ücrete Göre (%)
Dolaysız Vergiler Açısından Vergi Yükü		
- GV*(86,46)	(98,96)/1.647=%66	(98,96)/1.300=%7,61
- DV (12,50)		
Vergi ve Benzeri Mali Yükümlülükler		
- GV (86,46)	(346,01)/1.647=%21	(346,01)/1.300=%26,62
- DV (12,50)		
- İşsiz.Sig.Primi (16,47)		
- SGK Primi (230,58)		
Dolaylı Vergiler Dahil Toplam Vergi Yükü		
- GV (86,46)	(450,01)/1.647=%30,67	(450,01)/1.300=%34,61
- DV (12,50)		
- İşsiz. Sig. Primi(16,47)		
- SGK Primi (230,58)		
- Dolaylı V** (104,00)		

Kaynak: Tablo 3'teki veriler kullanılarak tarafımızdan hesaplanmıştır.

* Gelir Vergisi: Asgari geçim indirimi düşüldükten sonra kalan kısım hesaplamaya dahildir.

**Dolaylı vergi hesaplamalara 104,00 TL olarak yansıtılmıştır. Bu hesaplamada asgari ücretli kişinin elde ettiği tüm geliri temel ihtiyaçlara harcadığı varsayılarak, tüm harcamalar için %8 KDV baz alınmıştır.

Asgari ücret üzerindeki vergi yükü rakamlarından hareketle, asgari ücret üzerindeki vergi yükünün oldukça yüksek olduğunu söyleyebiliriz. Tablo 4'te görüldüğü üzere bir asgari ücretlinin gerçek vergi yükü, brüt ücrete göre %30,67, net ücrete göre ise 34,61'dir. Dolayısıyla, asgari ücret üzerindeki toplam vergi yükünün yüksek olduğunu söyleyebiliriz.

4.2.2.1- Vergi Gelirleri İçerisinde Ücretliler Üzerinden Alınan Vergilerin Payı

Aşağıda yer verilen tablolarda gösterilen rakamlar Maliye Bakanlığı Muhasebat Genel Müdürlüğü'nün sitesinden temin edilmiş olup, tablodaki rakamlardan da anlaşılacağı üzere 2015 yılı vergi gelirleri içerisinde gelir vergisinin payı hem bütçe gelir hedefi açısından hem de tahakkuk eden ve tahsil olunan gelir vergisi rakamları açısından yaklaşık olarak %21 gibi bir orana tekabül etmektedir ki bu oranda bize toplam vergi gelirlerini beşte birinden fazla bir kısmının gelir vergisi kalemlerinden meydana geldiğini göstermektedir.

Tablo 6: 2015 Yılı Toplam Vergi Gelirleri İçerisinde GV Payı

	Toplam Vergi Gelirleri Tahakkuku	Toplam Tahakkuk İçerisindeki GV Payı (%)	Toplam Vergi Gelirleri Tahsilatı	Toplam Tahsilat İçerisindeki GV Payı (%)	tBütçe Vergi Gelirleri Hedefi	Bütçe Vergi Gelirleri Hedefi İçerisindeki GV Payı(%)
Toplam Vergi Gelirleri	491.507.380	21,96	407.474.654	21,05	389.501.090	21,14
Gelir Vergisi	107.949.724		85.753.179		82.344.697	

Kaynak: Veriler <http://www.muhasabat.gov.tr> adresinden alınmıştır.

Hiç şüphesiz diğer tablodaki verilerden de anlaşılacağı üzere gelir vergisi kalemleri içerisinde hem bütçe gelir hedefi (%92,90), hem de kesinleşen vergi tahakkukları (%88,19) ve tahsil olunan vergiler (%93,19) açısından bakıldığında işçilerin ve memurların ücret ve maaşlarından tevkifat usulü ile kesilerek ödenen gelir vergisi %90 üzerinde bir orana tekabül etmektedir. Bu oran açıktır ki bütçe vergi gelirleri açısından çok büyük bir yekün teşkil etmektedir. Ücret geliri elde edenlerin çok büyük bir bölümünün (tahmini 5,5 milyonun üzerinde) asgari ücretlilerden oluştuğu düşünüldüğünde, asgari ücretin vergi dışı bırakılması kolay kolay hiçbir iktidarın üstesinden gelemeyeceği ve altından kalkamayacağı bir vergi ve bütçe açığına sebebiyet vereceği aşikardır.

Tablo 7: 2015 Yılı Toplam Gelir Vergisinin Kaynaklarına göre Dağılımı

2015 Aralık (Bin TL)						
	[1]					
	Toplam Tahakkuk	Toplam GV Tahakkuku İçerisindeki Payı (%)	Toplam Tahsilat	Tahsilat İçerisindeki Payı (%)	Bütçe Hedefi Toplamı	Bütçe Hedefi İçerisindeki Payı (%)
Gelir Vergisi	107.949.724	100	85.753.179	100	82.344.697	100
Beyana Dayanan Gelir Vergisi	9.184.327	8,51	3.671.982	4,28	3.556.900	4,32
Basit Usulde Gelir Vergisi	721.465	0,67	355.531	0,41	338.896	0,41
Gelir Vergisi Tevkifatı	95.202.982	88,19	79.917.456	93,19	76.500.000	92,90
Gelir Geçici Vergisi	2.840.950	2,63	1.808.210	2,11	1.948.901	2,37

4.2.2.2- Türkiye'deki Asgari Ücretli Sayısının Tespit ve Tahmini

Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) verilerine göre, Türkiye'de işçi statüsündeki kayıtlı çalışanların sayısı 13 milyon 787 bin kişiye ulaşıyor. Bu sayının yaklaşık 1.5 milyonu kamu işçisi ve sendikali işçi olarak dışarıda bırakıldığında özel sektörde, sendikası ve ücretli çalışanların sayısı yaklaşık 12 milyon görünüyor. Bu rakamın yüzde 40'ünün yani yaklaşık 5 milyonunun asgari ücretli görüldüğü daha önce Çalışma Bakanlığı'nın soru önergelerine verdiği yanıtta yer almıştı.

Eski Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Faruk Çelik'in MHP Ankara Milletvekili Özcan Yeniçeri'nin 2002-2014 yılları arasında asgari ücretle çalışan vatandaşların sayısına ilişkin soru önergesine verdiği yanıtta bilgiye göre; Türkiye'de yaklaşık 5 milyon kişi asgari ücretle çalışıyor. Çalışma Bakanının

verdiği bilgiye göre asgari ücretle çalışan kişi sayısı 2002'de 2 milyon 795 bin 745, 2014 Temmuz ayı itibarıyla 4 milyon 970 bin 737 oldu.

CHP Zonguldak Milletvekili Ali İhsan Köktürk'ün soru önergesini yanıtlayan Kalkınma Bakanı Cevdet Yılmaz, ise Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) verilerinden hareketle yaptığı açıklamada-toplam sigortalı sayısının 12 milyon 253 bin 137 kişi olduğunu, bunun 5 milyon 659 bin 607 kişininin asgari ücretli olduğunu belirtmiştir. Günümüzde ise asgari ücretli sayısının artan nüfus ve işgücüne katılım oranı dikkate alındığında 6 milyon kişiyi bulmaktadır.

4.2.2.3- Asgari Ücret Artışının 2016 Yılı Vergi Gelirlerine Olan Etkisi

Aşağıdaki tablolarda 2015 ve 2016 yılları için tespit olunan asgari ücret bilgilerinden hareketle ilgili yıllar için asgari ücret üzerinden hesaplanan toplam gelir vergisi tutarları tespit edilmiştir. Bu tutarlar tespit edilirken ücret geliri elde eden kişinin bekar olduğu varsayılmıştır.

Tablo 8: 2015 Yılı Asgari Ücret Hesabına İlişkin Tablo

2015	Brüt	SSK İşçi	İşsizlik İşçi	Aylık Gelir Vergisi	Damga Vergisi	Kümülatif Vergi Matrahı	Net	Asgari Geçim İndirimi	Toplam Ele Geçen
Ocak	1201,50	168,21	12,02	153,19	9,12	1021,28	858,96	90,11	949,07
Şubat	1201,50	168,21	12,02	153,19	9,12	2042,55	858,96	90,11	949,07
Mart	1201,50	168,21	12,02	153,19	9,12	3063,82	858,96	90,11	949,07
Nisan	1201,50	168,21	12,02	153,19	9,12	4085,10	858,96	90,11	949,07
Mayıs	1201,50	168,21	12,02	153,20	9,12	5106,38	858,96	90,11	949,07
Haziran	1201,50	168,21	12,02	153,19	9,12	6127,66	858,97	90,11	949,08
Temmuz	1273,50	178,29	12,74	162,37	9,67	7210,14	910,44	90,11	1000,55
Ağustos	1273,50	178,29	12,74	162,37	9,67	8292,61	910,44	90,11	1000,55
Eylül	1273,50	178,29	12,74	162,37	9,67	9375,08	910,44	90,11	1000,55
Ekim	1273,50	178,29	12,74	162,37	9,67	10457,55	910,44	90,11	1000,55
Kasım	1273,50	178,29	12,74	162,37	9,67	11540,02	910,44	90,11	1000,55
Aralık	1273,50	178,29	12,74	193,50	9,67	12622,50	879,31	90,11	969,42
TOPLAM	14850,00	2079,00	148,56	1924,50	112,74	12622,50	10585,28	1081,32	11666,60

Tablo 9: 2016 Yılı Asgari Ücret Hesabına İlişkin Tablo

2016	Brüt	SSK İşçi	İşsizlik İşçi	Aylık Gelir Vergisi	Damga Vergisi	Kümülatif Vergi Matrahı	Net	Asgari Geçim İndirimi	Toplam Ele Geçen
Ocak	1647,00	230,58	16,47	209,99	12,50	1399,95	1177,46	123,53	1300,99
Şubat	1647,00	230,58	16,47	210,00	12,50	2799,90	1177,45	123,53	1300,98
Mart	1647,00	230,58	16,47	210,00	12,50	4199,85	1177,45	123,53	1300,98
Nisan	1647,00	230,58	16,47	209,99	12,50	5599,80	1177,46	123,53	1300,99
Mayıs	1647,00	230,58	16,47	209,99	12,50	6999,75	1177,46	123,53	1300,99
Haziran	1647,00	230,58	16,47	210,00	12,50	8399,70	1177,45	123,53	1300,98
Temmuz	1647,00	230,58	16,47	209,99	12,50	9799,65	1177,46	123,53	1300,99
Ağustos	1647,00	230,58	16,47	209,99	12,50	11199,60	1177,46	123,53	1300,99
Eylül	1647,00	230,58	16,47	209,99	12,50	12599,55	1177,46	123,53	1300,99
Ekim	1647,00	230,58	16,47	279,97	12,50	13999,50	1107,48	123,53	1231,01
Kasım	1647,00	230,58	16,47	279,99	12,50	15399,45	1107,46	123,53	1230,99
Aralık	1647,00	230,58	16,47	279,99	12,50	16799,40	1107,46	123,53	1230,99
TOPLAM	19764,00	2766,96	197,64	2729,89	150,00	16799,40	13919,51	1482,36	15401,87

Yukarı asgari ücret hesaplarına yer verilen iki tablodan hareketle 2015 yılında bekar olan bir asgari ücretlinin ücret gelir üzerinden toplamda 1.924,50 TL tutarında gelir vergisi hesaplandığı anlaşılmaktadır.

Bu tutardan bekar asgari ücretli için 2015 yılında hesaplanan toplam 1.081,32 TL tutarındaki Asgari Geçim İndirimi (AGİ) mahsup edildiğinde asgari ücretlinin 2015 yılında ödediği net vergi miktarı toplamda $(1.924,50 - 1.081,32) = 843,18$ TL'dir. Bu tutar da tahmin 6 milyon kişi olan asgari ücretli sayısı ile çarpıldığında $(6.000.000 \times 843,18) = 5.059.080.000$ TL olarak 2015 yılında asgari ücretlilerden tahsil olunan gelir vergisi rakamına bizi ulaştırır.

Aynı şekilde 2016 yılında bekar olan bir asgari ücretlinin ücret gelir üzerinden asgari ücret artışı ile birlikte toplamda 2.729,89 TL tutarında gelir vergisi hesaplanmıştır.

Bu tutardan asgari ücret artışı ile birlikte artış gösteren ve bekar asgari ücretli için 2016 yılında hesaplanan toplam 1.482,36 TL tutarındaki Asgari Geçim İndirimi (AGİ) mahsup edildiğinde asgari ücretlinin 2016 yılında ödeyeceği net vergi miktarı toplamda $(2.729,89 - 1.482,36) = 1.247,53$ TL'dir. Bu tutar da tahmin 6 milyon kişi olan asgari ücretli sayısı ile çarpıldığında $(6.000.000 \times 1.247,53) = 7.485.180.000$ TL olarak 2016 yılında asgari ücretlilerden tahsil olunacak olan toplam gelir vergisi rakamına bizi ulaştırır. Dolayısı ile 2016 yılında asgari ücret artışına paralel olarak 2016 yılında asgari ücretliler üzerinden alınan gelir vergisi toplam tutarı 2015 yılına nazaran (Asgari ücretli sayısının 6 milyon olduğu ve bu sayının 2016'da da değişmediği varsayımıyla) $(7.485.180.000 - 5.059.080.000) = 2.426.100.000$ TL artış göstermiştir. Bu rakamlardan da anlaşılacağı üzere 2016 yılı asgari ücret artışı asgari ücretli çalışanların eline geçen net geliri biraz yükseltmekle birlikte bu işin asıl kazananı devlet, yükü omuzlayanı ise yine işverenler olmuştur. Özetle davul işverenin sırtında, tokmak hükümete olunca, ödediği vergiden haberi olmayan uzaktaki bordro lu asgari ücretliye davulun sesi hoş geliyor.

5- DEĞERLENDİRME ve SONUÇ

Asgari ücret adından da anlaşılacağı üzere en düşük veya minimum ücreti ifade etmektedir. Yani bir kişinin yasal olarak alabileceği en düşük ücretin ne olması gerektiğini ortaya koymaktadır. Asgari ücret, çalışan bir kişinin kendisi ve ailesinin onurlu bir şekilde yaşayabilmesi için gerekli gelir olarak tanımlanmaktadır.¹⁵Nitekim, Asgari Ücret Yönetmeliği de, birebir örtüşmese de buna benzer bir tanımlama yapmaktadır. Söz konusu yönetmeliğin 4. maddesine göre asgari ücret “işçilere normal bir çalışma günü karşılığı ödenen ve işçinin gıda, konut, giyim, sağlık, ulaşım ve kültür gibi zorunlu ihtiyaçlarını günün fiyatları üzerinden asgari düzeyde karşılamaya yetecek ücret”tir.

Özellikle vasıfsız emeğin korunmasına yönelik alınmış bir tedbir olan asgari ücret, günümüzde sosyal devlet ilkesi bağlamında pek çok ülkede uygulanmaktadır. Fakat, her ne kadar bir sosyal devlet uygulaması olsa da üzerindeki vergi ve benzeri mali yükümlülükler açısından tartışma konusu yapılmaktadır. Söz konusu tartışmaların odak noktasını vergi yükü nedeniyle çalışanın reel gelirinin azalması ve kayıt dışı istihdamın artması oluşturmaktadır. Asgari ücret, üzerindeki vergi yükü yanında çalışanın ve ailesinin temel ihtiyaçlarını karşılayıp karşılayamadığı noktasında da önem arz etmektedir. Dolayısıyla, temel ihtiyaçları karşılamaktan uzak olan bir ücret insanca yaşamı engellerek, kişiyi ekonomik ve sosyal açıdan zor durumda bırakır. Türkiye’de ki uygulamasıyla da asgari ücret, gerek üzerindeki vergi yükü, ücret miktarı ve özellikle kayıt dışı istihdama etkileri açısından tartışılmaktadır.

Ülkemizde asgari ücretten çalışanların sayısı ve oranı, elimizde tam bir istatistiki bilgi olmasa da değişik tarihlerde bakanların soru önergelerine verdikleri cevaplardan ve diğer harici bilgilerden anlaşılacağı üzere yaklaşık olarak 6 milyona ulaşmış olup, bu sayı toplam çalışanların yüzde 45-50’sine denk geliyor. Yani neredeyse her iki çalışandan birisi asgari ücretli. Durum böyle olunca asgari ücretteki hafif bir oynama kamu maliyesi üzerindeki yükü aşağı veya yukarı yönde hemen etkiliyor. Gelir üzerinden alınan vergilerin yaklaşık yüzde 90’ı ücretli ve maaşlılardan kaynakta kesinti de denilen stopaj/tevkifat usulü ile tahsil edilen vergi gelirlerinden meydana gelince, ve de hem özel sektörde çalışanların çok büyük bir kısmının asgari ücret düzeyinden gelir elde etmesi hem de ücretlilerin ödeyeceği gelir vergisi tutarı üzerinden mahsup edilecek olan “Asgari Geçim İndirimi” tutarının da hesaplanmasında temel bir gösterge olan asgari ücret, tüm bu yönleriyle ülke ekonomisi için çok önemli temel bir parametre haline geliyor.

Bizde bu yazımızda asgari ücretin tanımı, tespiti ve 2016 yılı için asgari ücret üzerinden alınan vergi ve SGK primi gibi unsurlarından hareketle, öncelikle Asgari ücretliler üzerindeki bireysel vergi yükünü tespit etmeye çalıştık. Daha sonra ise 2016 yılına ait asgari ücret artışı ile birlikte, 2015 yılından 2016 yılına asgari ücretlini ödeyeceği toplam gelir vergisinin ne kadar artırdığını ve bu artışın bütçe vergi gelirine olan katkısını rakamlarla ortaya koymaya çalıştık.

Türkiye’de çalışanlar bireysel olarak gelir beyanında bulunmadığından ve vergi ödemesi onlar adına işverenler tarafından yapıldığı için asgari ücretli geliri üzerindeki fahiş vergiyi fark edemiyor. Vergi adaletini sağlamak adına asgari ücretin tamamen vergi dışı kalması gerekmektedir. Ancak görünen o ki hem asgari ücretli sayısının çokluğundan, hem iyi bir vergi kalemi olmasından hem de vergini başkaları tarafından ödeniyor olması nedeniyle ve de ücretlilerin vergiye pek tepki göstermemeleri

¹⁵ Cemil Rakıcı, Tarık Vural, “Asgari Ücret üzerindeki Toplam Vergi Yükü ve Asgari Ücret Tutarının anlamı”, Ekonomi Bilimleri Dergisi, Cilt 3, No 2, s.58, 2011.

yüzünden “asgari geçim indirimini” gibi kimi müesseselerle ücretliler üzerindeki vergi yükü biraz hafifletilse de, asgari ücret üzerinden alınan gelir vergisi bugünden yarına kalkacak gibi görünmüyor.

KAYNAKÇA

Kanunlar ve Diğer Yasal Mevzuat

- 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası
- 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu
- 1475 Sayılı İş Kanunu
- 4847 Sayılı İş Kanunu
- 2015/1 Sayılı Asgari Ücret tespit Komisyonu Kararı
- Asgari Ücret Yönetmeliği

Kitaplar

- PEHLİVAN, O. Kamu Maliyesi, Trabzon, Eylül 2009.
- Tüm Vergi Kanunları Vergi Müfettişleri Derneği Yayını, Ankara, Ocak, 2015

Makaleler

- Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, C: 10, S: 1-2,1993, s. 129.
- KORKMAZ, A. “Türkiye’de Asgari Ücretin Mali Yönü”, C.Ü. İ.İ.B.F Dergisi, Cilt:2, S:1., 2001.
- KORKMAZ, A. Avsallı Hüseyin, “Türkiye’de Asgari Ücretin Hukuksal Yönü”, Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi, C:4, S:2, 2012.
- ÖNER, E. “Türkiye’de Vergi Yükü ve Gelir Dağılımındaki Adaletsizlikler”,
- YILMAZ, B. Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Asgari Ücret: Karşılaştırmalı Bir Analiz, KTÜ SBE, ÇEKO Anabilim Dalı (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Trabzon 2005.

İnternet Kaynakları

- www.csgb.gov.tr, Erişim Tarihi: 03 Şubat 2016
- www.muhasibat.gov.tr, Erişim Tarihi: 03 Şubat 2016